

Motion till riksdagen 2006/07:N201

av **Gunilla Wahlén m.fl. (v)**

WTO och internationell handel

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att utvärderingar och konsekvensanalyser av sociala, ekonomiska och miljömässiga effekter av en avreglering av handeln med tjänster utförs innan ytterligare krav på avregleringar genomförs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen årligen bör rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och om Sveriges ställningstaganden i frågor som rör WTO och handel.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för att både Sveriges och EU:s ”positions-papper” kring internationella handelsregler revideras och uppdateras samt att denna process sker offentligt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen årligen bör anordna en offentlig ”hearing” med anledning av hur Sverige agerat och kommer att agera i EU och i andra internationella sammanhang när det gäller WTO och handel.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i EU och WTO bör driva krav på att handelsavtal måste utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ska verka för att WTO-avtalen och deras genomförande inte får stå i konflikt med eller motverka främjandet av fattiga människors tillgång till läkemedel.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att problemet kring begränsningen med ”tvångslicensieringen” får en lösning som innebär att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel.

Fel! Okänt namn på

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i WTO och i EU bör verka för att alkohol inte ska ingå i multilaterala handelsavtal.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i internationella sammanhang bör initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras och föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och multilaterala miljökonventioner.¹

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkandena 5 och 9 hänvisade till UU.

Fel! Okänt namn på

2 Handel är bra, men ej ett mål i sig

Människor som handlar med varandra är inget nytt. Likaså är handeln mellan länder inget nytt. Handeln är en organiserad köpenskap med försäljning av varor och tjänster. Den kan uppstå då det finns ett behov av att erhålla en vara eller en tjänst som inte produceras i ett specifikt område (t.ex. mellan länder). Det kan vara för att det inte är möjligt att producera den i ett land, eller att ett land har en högre kvalitet av produkt eller att det uppstått specialiseringar mellan länder. Detta är i sig inget märkvärdigt, utan utgör en viktig del i utbytet och kontakterna mellan människor över hela världen.

Även om handel mellan länder är viktig kan den aldrig betraktas som en rättighet som kan ske till vilket pris som helst. Handel som inte är vare sig socialt eller ekologiskt hållbar kan inte försvaras. De flesta har t.ex. inga problem med att avvisa handel med människor, även om det tyvärr förekommer att unga flickor säljs som slavar till rikare länder. Vänsterpartiet anser att internationella handelsfrågor skall genomsyras av ett socialt perspektiv, ett ekologiskt perspektiv och ett jämställdhetsperspektiv.

Det sociala perspektivet tar sin utgångspunkt i att internationell handel måste medverka till att människors hälsa förbättras, fattiga människor får tillgång till läkemedel, barn har möjlighet att utvecklas som barn, fattigdomen minskar, livsmedelsförsörjningen tryggas i alla länder och att dricksvatten är tillgängligt även för fattiga människor.

Det ekologiska perspektivet innebär att den internationella handeln måste medverka till att globala överenskommelser om klimatmål nås, transporter sätts i relation till ekologisk hållbarhet, den biologiska mångfalden stärks och konsumtion av ekologiska produkter ökar.

Jämställdhetsperspektivet utgår ifrån att internationell handel har ett köns-perspektiv. Kvinnor och män har inte samma levnadsvillkor och den dagliga verkligheten uppfattas olika och skiljer sig åt mellan kvinnor och män.

FN:s kommission för mänskliga rättigheter har i upprepade resolutioner och underlag uttryckt frågor och oro över handelsavtalen TRIPS och GATS. UNDP har också i flera rapporter diskuterat dessa nya handelsregler och konstaterade bl.a. redan 1998 i *Human Development Report* följande: "However the post-Uruguay Round trading regimes has circumscribed the scope in most developing countries for replicating some of the policy measures which contributed to East Asian success." (Den ordning för handel som varit rådande efter Uruguayrundan har kringkurit möjligheterna att i de mest utvecklade länderna vidta de politiska åtgärder som bidrog till framgångarna i Östasien.)

3 Avregleringar och privatiseringar

Avskaffande av tullar och handelshinder är fortfarande ett rättesnöre i WTO. Den rika delen av världen verkar ha en mycket liten förståelse för skillnaderna mellan i- och u-länder. Den rika världens länder verkar ha glömt bort sin

egen historia. Den historia som dagens i-länder bär med sig bygger på att välfärden just byggdes upp genom att man skyddade sin egen livsmedelsindustri, gav stöd åt viktig industriproduktion och hade en kontroll över import- och exportflödena av varor, tjänster, valuta och finansiella instrument.

Avreglering handlar i grunden om att flytta fram positionerna för dem som äger kapital på de globala marknaderna. Det är en utveckling som inte bidrar till en mer jämlik värld. Inkomstskillnaderna har på de senaste tio åren ökat mellan nord och syd, men också mellan människor i i-länder (t.ex. USA, Storbritannien, Nya Zeeland och Japan). Avregleringar leder alltså inte till minskade inkomstskillnader som många vill hävda.

Det är nog riktigt att helt isolerade länder har svårt att utvecklas ekonomiskt. Samtidigt måste man också vara på det klara med att det inte finns något klart empiriskt fastställt samband mellan avregleringar och avlägsnande av handelshinder å ena sidan och ekonomisk utveckling å andra sidan.

Vänsterpartiets syn är att det måste vara varje lands valfrihet att självt få bestämma politisk inriktning och vilka verktyg som skall användas för att uppnå god ekonomisk politik.

Utifrån ovanstående bör Sverige verka för att utvärderingar och konsekvensanalyser av sociala, ekonomiska och miljömässiga effekter av en avreglering av handeln med tjänster utförs innan ytterligare krav på avregleringar genomförs.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Mer demokrati – större insyn och öppenhet

Det är inte alltid lätt för allmänhet, riksdag och frivilligorganisationer att ta del av hur handelsavtal framförhandlas och vilka åsikter Sverige drivit. I en tidigare avgiven skrivelse från den tidigare regeringen (*skr. 2005/06:9 Ökad välfärd och global utveckling – svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda*) som beskriver utvecklingen inom WTO (World Trade Organization), hur Sverige agerat och vilken inställning Sverige avsåg att driva inför WTO-konferensen i december 2005. Detta är ett bra sätt att öka insynen och öppenheten. Regeringen bör årligen rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och Sveriges ställningstagande i frågor som rör WTO och handel.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige lade i skrivelsen *Öppen handel – rättvisa spelregler* (*skr. 1998/99:58*) fast Sveriges linje (positioner) när det gäller WTO och handel. Skrivelsen lades i samband med att EU:s politik inför ministermötet i Seattle skulle fastställas. Varken Sverige eller EU har reviderat sitt positionspapper sedan dess. Dock har en konstant diskussion förts med många nya analyser, fallstudier och diskussionsunderlag vilket lett till att Sverige på en rad områden ändrat sig, och det har även tillkommit områden som inte berörs i positionsappret. Regeringen bör verka för att både Sveriges och EU:s ”positions-

Fel! Okänt namn på

papperet” kring internationella handelsregler revideras och uppdateras samt att denna process sker offentligt.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att ge möjlighet för allmänhet och frivilligorganisationer att få diskutera och ta del av regeringens linje i internationella handelsfrågor är det viktigt med en offentlig dialog. Regeringen bör årligen anordna en offentlig ”hearing” med anledning av hur Sverige agerat och kommer att agera i EU och i andra internationella sammanhang när det gäller WTO och handel.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Fattigdom, läkemedel och alkohol

I *Sveriges politik för global utveckling* ställdes nya krav på utformandet av vår handelspolitik både nationellt och internationellt. Det är av största vikt att Sverige på alla nivåer för fram krav som leder till global rättvisa, bekämpande av ohälsa och fattigdom.

Det är av avgörande betydelse att handelsavtal beaktar hur väl de når FN:s mål om halvering av fattigdomen till år 2015. Regeringen bör därför i EU och WTO driva krav på att handelsavtal måste utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Läkemedel

Det handelsavtal som reglerar s.k. immaterialrätt, bl.a. patent på exempelvis läkemedel och genetiska resurser, är TRIPS (trade related aspects of intellectual property rights). Avtalet har inneburit att alla medlemsländer tvingas införa patentlagstiftning på en hög nivå och med ett innehåll som i första hand passar industriländerna och deras företags intressen och behov. För ett utvecklingsland innebär det i allmänhet inga fördelar men däremot höga kostnader för genomförandet.

FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna och UNDP konstaterar att det finns motsättningar mellan TRIPS-avtalet och möjligheterna att förverkliga de mänskliga rättigheterna – speciellt rätten till hälsa. Med tanke på att omkring 15 miljoner människor dör varje år av infektionssjukdomar som kan behandlas med mediciner är dessa frågor akuta.

I dag finns över 40 miljoner hivsmittade. Genom medicinering, mat och sjukvård behöver hiv/aids inte längre vara en dödlig sjukdom. Men priserna på bromsmedicin i originalvarianterna är skyhöga jämfört med de billiga kopior som produceras av länder som ännu ej anpassat sig till TRIPS-avtalet. Kostnaderna för en månads behandling med mediciner i originalvarianterna – märkesvarorna – motsvarar ofta årslönerna för vanliga arbetare i t.ex. Sydafrika eller Thailand. Skillnaderna mellan priserna på originalmedicinerna, som prissatts av företagen i länder som lyder under TRIPS och priserna på de

billiga kopior som prissatts av företag som producerar billiga kopior i länder som ännu inte anpassats till TRIPS-avtalet, kan skilja upp till femton gånger priset enligt FN:s utvecklingsorgan UNDP (United Nations development programme). De flesta som är smittade av hiv-aids är fattiga människor som ibland har tillgång till, men inte råd, att köpa medicinerna.

Det finns en överenskommelse inom WTO (från september 2003) som innebär en juridisk/politisk möjlighet för länder att producera och exportera billiga läkemedel. Men kommentarer från engagerade folkrörelser pekar på att de juridiska och politiska processerna som ett land måste gå igenom är så krångliga att det är tveksamt om landet kan utnyttja möjligheten. Överenskommelsen bedömdes av bl.a. Läkare utan gränser snarast som ytterligare ett hinder för produktion och export av billiga läkemedel. Det är viktigt att länder ges möjlighet att verkligen utnyttja den flexibilitet som finns inom regelverket, och då särskilt möjligheten till förlängda övergångstider för de minst utvecklade länderna. Men lika viktigt är att det kommer upp en ordentlig debatt om vilka åtgärder som behövs för att tillgången till billigare läkemedel kan säkras efter 2005 när TRIPS skall ha genomförts i alla länder. Det krävs en revidering av själva avtalet. Den s.k. tvångslicensieringen måste ändras så att fattiga länder kan få rätt att både producera och köpa/sälja mediciner som räddar liv.

Regeringen skall verka för att WTO-avtalen och deras genomförande inte får stå i konflikt med eller motverka främjandet av fattiga människors tillgång till läkemedel.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare bör regeringen verka för att problemet kring begränsningen med ”tvångslicensieringen” får en lösning som innebär att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Alkohol

Alkohol är ett område som omfattas av GATS (general agreement on trade in services) och där alkohol betraktas som vilken marknadsvara som helst. Alkoholens sociala och hälsomässiga konsekvenser underordnas kraven på ekonomisk tillväxt. Sveriges agerande i dessa frågor är kluven. Regeringen driver nationellt krav på en restriktiv alkoholpolitik, samtidigt som man kräver att sådana restriktioner skall tas bort i många andra länder.

Vänsterpartiet menar att alkohol inte kan betraktas som vilken handelsvara som helst. De stora negativa hälsomässiga och sociala konsekvenserna kan i annat fall bli omfattande. Dessa varor hör därmed inte hemma i multilaterala handelsavtal. Sverige bör därför i WTO och i EU verka för att alkohol inte skall ingå i multilaterala handelsavtal.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

6 Miljö

Det finns i dag över 200 multilaterala miljökonventioner och avtal och av dessa innehåller ca 30 stycken föreskrifter om handelsåtgärder. Det är därför inte märkligt om det uppstår konflikter mellan WTO-regelverket och alla dessa miljöavtal. Vissa åtgärder som förespråkas i ett avtal kanske är förbjudna i ett annat avtal eller tvärtom. Det finns även en konflikt om vem som har makt att bestämma vilken tolkning som skall gälla.

Som svar på kritiken ovan framförs ofta att de olika regelverken skall vara ”ömsesidigt stödjande”. Problemet är att ingen vet vad det i praktiken betyder. Det behövs antagligen en helt annan strategi om man vill att miljökonventionernas mål skall genomföras. Det kan då handla om att reformera WTO utifrån ett miljöperspektiv eller att samordna de olika miljökonventionerna för att på så sätt göra dem mer slagkraftiga. Det finns ett intressant förslag för att komma till rätta med tvistlösningar, som går ut på att lyfta tvister mellan WTO och miljökonventionerna till Internationella domstolen i Haag.

Regeringen bör i internationella sammanhang initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna skall hanteras och föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och miljökonventioner.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 24 oktober 2006

Gunilla Wahlén (v)

Torbjörn Björlund (v)

Kalle Larsson (v)

Kent Persson (v)

Josefin Brink (v)

LiseLotte Olsson (v)

Alice Åström (v)